

პაატა კოლუაშვილი, სსმმა ნამდვილი წევრი

Georgia Must Develop the National Politic of Nourishment

Paata Koguashvili
Summary

For throughout centuries the victual had been creating and embodying separate nations' specific ethno culture with different attributes of fundamental maintenance.

Georgia is an ancient country of independent agrarian culture and has the advanced experience of food procuring. The Georgian nation's nutrition traditions had been forming in Asia, which is fairly considered to be the ancient hearth of land-tenure and cattle-breeding development. The demand for traditional food is genetic in Georgia. It had been improving as a taste and settling as a character of nutrition for throughout a thousand years. In the epoch of globalization Georgians have to reveal a great deal of caution to protect our unique nutrition culture. Thus, with ensuing common Georgian nutrition character consequences, we must maintain and enrich our food ration.

The work also discusses the quality of nourishment of citizens of Georgia, which is evaluated as troubled. Almost 70% of the population is feeding imperfectly because of lack of funds. It is concluded that food safety standards in Georgia mismatches the current realities. The work criticizes the method of compiling country's "living wage" and "minimum foodstuffs". The recommendations are given for improvement of the condition.

* * * * *

სურსათი ადამიანის მატერიალური კულტურის ერთ-ერთი ყველაზე არსებითი შემადგენელი ნაწილია. ივანე ჯავახიშვილის აზრით, „კვებას ერის ფიზიკურ-გონებრივი განვითარებისთვის უაღრესი მნიშვნელობა აქვს და ადამიანის მეურნეობითი შემოქმედების ამ დარგშიც კულტურის განვითარების როგორც მიმდინარეობა, ისევე მისი დონეცა ჩანს და ბუნებრივი სიმდიდრის გონივრული გამოყენების ხალხის უნარი კარგად გამოიხატება ხოლმე.“¹

ისტორიულად ჩამოყალიბებულ კვების ხალხურ, ტრადიციულ სისტემაში ვლინდება საციცოცხლო უზრუნველყოფის კულტურის მემკვიდრეობითი ფასეულობანი, ეთნოსის დამახასიათებელი თვისებები და ეროვნული თვითშეგნება. საკვებწარმოების ეროვნულ გამოცდილებაში წარმოჩენილია ეკოლო-

გიური, სამკურნალო, გერონტოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურულ-სამეურნეო, რელიგიური, სოციალური და რაც მთავარია, სურსათის უვნებლობის ასპექტები. ჩვენს დროშიც კი, როცა მატერიალურ-კულტურული, საყოფაცხოვრებო და სხვა სფეროებში მიმდინარეობს ეთნიკური სპეციფიკის ინტენსიური გამოთანაბრების პროცესი, იგი კვლავაც ყოფითი კულტურის ფენომენად რჩება.

საქართველოში კვების სისტემის და კვების კულტურის განვითარებას ხელს უწყობდა და აყალიბებდა ეკოლოგიური გარემო, სამეურნეო პირობები, ქონებრივი და სოციალური მდგომარეობა, ეთნოსის რელიგიურ-საკრალური რწმენა-ჩვეულებები.

საქართველოს ცალკეულ ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მხარეს ჰქონდა თავისი ბუნებრივი და სამეურნეო სპეციფიკა, რაც განაპირობებდა ეთნიკური ჯგუფის კვების თავისებურებას (საკვების სახეობა, დამზადების წესი, საკვების მიღების პერიოდულობა). ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესში, მთისა და ბარის ინტენსიური კონტაქტების შედეგად ჩამოყალიბდა ზოგადად ქართული კვების კულტურა.

ქართული კვების კულტურაში მცენარეული კომპონენტების ძირითადი მასა მოდის მინათმოქმედებიდან. მისი შემავსებელი (და არა დამხმარე) ნაწილი შემგროვებლობის პროდუქტი იყო. მეცხოველეობის განვითარებასთან ერთად, ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებიდან ნანადირევის სვედრითი წონა თანდათან მცირდებოდა და ბოლოს „დელიკატესად“ იქცა. საქართველოში სამდინარო თევზჭერა სარეწაო ხასიათისა არ ყოფილა, ამიტომ თევზი ქართველთა კვების სისტემაში, როგორც ცხოველური წარმოშობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, იყო და არის მოპოვებითი მეურნეობის პროდუქტი.

ქართველთა კვების სისტემაში შერწყმულია ბალახოვანი ველურად მზარდი საზრდო მცენარეები და მებოსტნეობის პროდუქტები: მწვანელი, სანელებელი ბოსტნეული და მხალი; ასევე, ხიჩატელი (ტყის ხილი) და კულტურული ხილი. მემცენარეობის ტიპის ჩარჩოებში ქართველთა კვების სისტემიდან შეიძლება გამოვყოთ მემინდვრეობის ქვეტიპის კულტურული მცენარეები – ყველა საკვები ნივთიერების (ცილები, ცხიმები, ნახშირწყლები) წყარო: პარკოსანი (ცერცვი, ცერცველა, ხანჭკოლა, ოსპი, ბარდა, მუხუდო, ცულისპირა, ძაძა, უგრეხელი, ლობიო), ზეთოვანი (სელი), პურეული მარცვლეულები (ხორბალი, ფეტვი, ქერი, ჭვავი, შვრია). შერწყმული სახითაა წარმოდგენილი, ერთი მხრივ, მემინდვრეობისა და მებოსტნეობის, მეორე მხრივ, მემინდვრეობისა და მევენახეობის პროდუქტები. ყოველივე ეს განაპირობებს კარგად ბალანსირებულ ვეგეტარიანულ კვებას. მაგალითად, პური (სახამებელი), სელის ზეთი, პარკოსნები

1 ჯავახიშვილი ივ. თხზულებანი თორმატ ტომად, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, პირველი ნაწილი, ტომი მეოთხე, თბილისი 1996

(მცენარეული ცილა+ნახშირწყლები), ბოსტნეული (ნახშირწყლები, ცილა, ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები, ორგანული მჟავები), ველურად მზარდი ბალახოვანი მცენარეები (ნახშირწყალი, ცილა, დიეტური და სამკურნალო ნივთიერებები), კაკალი და თხილი (მცენარეული ცხიმები) ადამიანს აძლევს ყველა იმ აუცილებელ ნივთიერებას, რაც უზრუნველყოფს მის ნორმალურ ცხოველქმედებას.²

საკვების სახეობა, მისი წარმოების წესი, საკვების შემადგენლობა, კვების პერიოდულობა, კვების თავისებურებები, კვების რაციონი, ყოველდღიური და რიტუალური საკვები და სუფრის ეტიკეტი ეთნოსის კვების ხასიათს ქმნის. სხვაგვარად, კვების ხასიათი (ტრადიცია) დაკავშირებულია ყოფილი კულტურის ბუნებრივ და სამეურნეო პირობებზე. მასზე გავლენას ახდენს ხალხის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე, ისტორიული გარემო, რელიგია და ეთნოსთაშორისი კონტაქტები.

ტრადიციულ საკვებ პროდუქტებზე მოთხოვნილება ქართველებში გენეტიკურია, იგი ათასწლეულების მანძილზე იხვეწებოდა როგორც გემოვნება და მკვიდრდებოდა როგორც კვების ხასიათი. ყოველივე ამან განაპირობა ქართველთა განსხვავებული ჩვევები, სურვილები და მისწრაფებები ამქვეყნიურ ცხოვრებაში, რაცმინასთან მარადიული ურთიერთობის თავისებურებებიდან გამომდინარეობს.

გლობალიზაციის ეპოქაში ქართველებს უნიკალური კვების კულტურის დასაცავად დიდი სიფრთხილე გვმართებს. ზოგადქართული კვების ხასიათიდან გამომდინარე, ჩვენ უნდა შევიწინარჩუნოთ და გავამდიდროთ კვების რაციონი.

* * * * *

საქართველოს მოსახლეობის თითქმის 70%, უსახსრობის გამო, არასრულყოფილად (ცუდად) იკვებება. ყოველ მესამე ოჯახს არა აქვს საკმარისი თანხა სურსათის შესაძენად.

ხარისხიანი საკვების დაბალანსებულად მიღების ჩვევა (ნუტრიცია), თანამედროვე მსოფლიოსთვის ერთერთი უმძიმესი გამოწვევაა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოზარდი თაობის (10-17 წლის) ნუტრიცია. თუ მათი ორგანიზმი სწორად არ გამოიკვება, შეფერხდება განვითარება, რაც მოზარდების გონებრივ შესაძლებლობებზე, ათვისების უნარსა და მათ მომავალზე იმოქმედებს.

საქართველოს მოსახლეობის კვების ხარისხის დონის შესწავლამ (კვლევა) რომელიც „ოქსფამმა“ ჩაატარა, აჩვენა, რომ მდგომარეობა საგანგაშოა. აღმოჩნდა, რომ მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი (სოფლად თუ ქალაქად) სრულფასოვნად ვერ იკვებება. პროდუქციის შექმნისას მათთვის ძირითადი კრიტერიუმები ხარისხი და ფასია. უუმრავლესობა კითხულობს ეტიკეტს შესასყიდ პროდუქტზე, ინტერესდება ვარგისიანობის ვადით და ფასით.

2 ბახტაძე დ. კოლუაშვილი პ. ქართველთა კვების კულტურა. თბ. 2011.

ხშირია ხორცის მიუღებლობის ფაქტი, ზოგიერთი ოჯახი ყველა სახის სურსათის ნაკლებობას მთელი წლის განმავლობაში განიცდის. ყველაზე მძიმე თვეებად ასახელებენ თებერვალს, მარტსა და აპრილს. სურსათის დეფიციტის მთავარი მიზეზი ფინანსური ხელმიუწვდომლობაა.

გამოკითხული მოსახლეობის უმეტესობა იღებს მარცვლეულს, ზეთს და ბოსტნეულს. ბოსტნეულის მიღების მაღალი წილი შეიძლება იმ ფაქტით აიხსნას, რომ კვლევა ზაფხულში ჩატარდა, როცა ახალი ბოსტნეულის მოხმარება მაღალია.

მაგრამ, მიუხედავად ზაფხულისა, გამოკითხული ოჯახებიდან ხილს მხოლოდ 46% იღებს; მიზეზი ეკონომიკური ფაქტორია — ხორცი და ხილი ძვირია. ამ პროდუქტებს სისტემატურად მხოლოდ მაღალშემოსავლიანი ოჯახები მიირთმევენ. ასევე დაბალია რკინით მდიდარი პროდუქტებით ორგანიზმის გაძლიერება და ამის დეფიციტს განსაკუთრებით მარტოხელა პენსიონერების ოჯახები განიცდიან, ძალიან დაბალია რკინით მდიდარი პროდუქტების მოხმარება. მოსახლეობის უმეტესობა ძირითადად იკვებება შემდეგი კერძებით: შემწვარი კარტოფილი, ლობიო, აჯაბსანდალი, იშვიათად ხორციანი კერძით.

განსაკუთრებით სავალალოა ის ფაქტი, რომ 10-17 წლის მოზარდები ნაკლებ ბოსტნეულს, ბალჩიულს, ხილს, ხორცს, ზეთს, რძეს და რძის პროდუქტებს იღებენ (ვიდრე სრულწლოვნები), რაც მოზარდთა გონებრივ და ფიზიკურ განვითარებაზე უარყოფითად მოქმედებს. ბავშვების უმეტესობა კვირაში რამდენჯერმე ჭამენ ტკბილეულს და სვამენ გაზიან უალკოჰოლო სასმელებს. ქალების 50% მოიხმარს 4 ჯგუფის საკვებს: მარცვლეულ და ცხოველურ ცხიმებს, ბოსტნეულს, რძესა და რძის პროდუქტებს.³

თანამედროვე ლიტერატურაში, ადამიანის მიერ გამოყენებული საკვები პროდუქტები ათ ჯგუფში არის გაერთიანებული. კვების ისტორიული გამოცდილებისა და ხასიათის გათვალისწინებით, ქართულ სინამდვილეში საკვები პროდუქტების ოდენობა ჯგუფების მიხედვით წლის განმავლობაში ასე გამოიყურება (ნორმების დადგენაში მონაწილეობდა მედიცინის დოქტორი დავით კეზელი); 1. პური, ფქვილი, ბურღულეული, მარცვლოვანები და მარცვლოვან-პარკოსნები, ფუნთუშეული, მაკარონისა და საკონდიტრო ნაწარმი და აშ. (როდესაც ამ ჯგუფების პროდუქტთა მიღების ნორმებს აფასებენ, სპეციალური კოეფიციენტების მეშვეობით ყველა პროდუქტი გადაიანგარიშება ფქვილზე) – 127,5კგ. 2. კარტოფილი – 62კგ. 3. ბოსტნეული და ბახჩეული (აქ შედის აგრეთვე, მათი კონსერვები, მარინადები და აშ. მათი მოხმარების ერთიანი მოცულობის დადგენისას, იგი გადაჰყავთ ნედლ ბოსტნეულზე) – 146კგ. 4. ხილი, ხილის ნვენები, კონსერვები, მშრალი ხილი და ა.შ. (ამ პროდუქტების ერთიან ნიშნულზე დაყვანა ნედლ ხილზე წარმოებს) – 110კგ. 5. შაქარი –

3 საქართველოში კვების ეროვნული კვლევის ანალიზი. ოქსფამი, თბ. 2016.

36კგ. 6. მცენარეული ზეთები (მართალია, ადამიანის რაციონში ცხიმების 70% მოდის ცხოველური წარმოშობის ცხიმებზე და მხოლოდ 30% მცენარეულზე, მაგრამ ეს უკანასკნელი დამოუკიდებლად შედის კვების პროდუქტების ჩამონათვალში) – 7,3კგ. 7. თევზი და თევზის პროდუქტები (ამ ჯგუფში შემავალი თევზის გადამუშავების პროდუქციის გადაყვანა ხდება ნედლ თევზზე, რაციონში მათი შეფასების დროს) – 18,3კგ. 8. ხორცი და ხორცის პროდუქტები (ამ ჯგუფში შედის სალი ხორცი, ქებვეული, შაშხი, ქონი, სხვადასხვა კონსერვი და აშ. შეფასებისას ყველა აღნიშნული პროდუქტი გადაიყვანება ხორცზე) – 70კგ. 9. რძე და რძის პროდუქტები (ამ ჯგუფში შედის სალი რძე, ყველი, კარაქი, ხაჭო, არაყანი, მანონი და აშ. შეფასების საფუძველია სალი სტანდარტული შემადგენლობის რძე) – 360კგ. 10. კვერცხი (ინგარიშება ცალობით) – 292.

* * * * *

დღე-ღამეში თანამედროვე ადამიანი საკვებად იყენებს დაახლოებით 1,5 – 2 ლიტრ წყალს და 800 – 900 გრამამდე საკვებს. ჩვენი პლანეტის მოსახლეობის (7 მლრდ) სადღეღამისო რაციონი 6.3 მილიონ ტონა საკვებს შეადგენს. კაცობრიობის დიდი ნაწილი განიცდიდა და განიცდის ზოგიერთი სახეობის საკვები პროდუქტის დეფიციტს (დღეს მსოფლიოში 1 მლრდ ადამიანი შიმშილობს, ხოლო 2,2 მლრდ სასმელი წყლის დეფიციტს განიცდის).

სრულფასოვანია სურსათი, თუ იგი საკმარისი რაოდენობით შეიცავს ადამიანის ჯანმრთელობისთვის აუცილებელ ცილებს, ცხიმებს, ნახშირწყლებს, ვიტამინებს, მინერალებს, მიკროე ლემენტებს. ხელისუფლება ვალდებულია მოსახლეობას შეუქმნას ისეთი სოციალური პირობები, რომ მან შეძლოს ჯანმრთელობისთვის აუცილებელი რაოდენობის დაბალანსებული საკვების შექმნა-მოხმარება. კერძოდ, ფიზიოლოგიური ნორმების შესაბამისად, საკვებ რაციონში პური უნდა შეადგენდეს დღეში—350 გრამს, ხორცი—200 გრამს, რძე და რძის ნაწარმი—960 გრამს, კარტოფილი—170გრამს, ბოსტნეული—370 გრამს, ხილი—210 გრამს, თევზი—50 გრამს, ცხიმი—30 გრამს, შაქარი—100 გრამს.

ეს ნორმები ემყარება საერთაშორისო ნორმებს და გათვალისწინებულია საშუალო ასაკის 70 კგ, მსუბუქი შრომით დაკავებული 31-50 წლის მამაკაცისთვის (იგივეა 60 კგ წონის ქალისთვის) და შეადგენს 2800 კკალ დღეში (ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდებული ნორმა შეადგენს 2450 კკალ). ეს მონაცემები მართალია პერიოდულად იცვლება ასაკის, წონის, გეოგრაფიული გარემოს და სხვა ფაქტორების გავლენით, მაგრამ არა არსებითად.

კვების რაციონის შედგენისას, მასში ცილების, ცხიმების, ნახშირწყლების, ვიტამინების, მინერალური ნივთიერებების რაოდენობას კი არ მიუთითებენ, არამედ სხვადასხვა სახეობის სასურსათო პროდუქტისას.

სასურსათო ჯგუფში ადამიანის არსებობისთვის

საჭირო 40-მდე დასახელების პროდუქტია შეტანილი (განვითარებულ ქვეყნებში ეს ჯგუფი გაცილებით მასშტაბურადაა წარმოდგენილი).

რაციონალური კვების ცნება განუყოფლად დაკავშირებულია კვების ფიზიოლოგიური ნორმების განსაზღვრასთან, რაც საშუალო მაორიენტირებელი სიდიდეებია, რომლებიც ძირითად საკვებ ნივთიერებებზე მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფის მოთხოვნას გამოხატავს. რაციონალური ნორმები არ ატარებს მუდმივ ხასიათს და იგი იცვლება კონკრეტული სოციალურ-ეკონომიკური ყოფის ცვლასთან ერთად. ფიზიოლოგიური ნორმები გამოიყენება კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში ან ექსტრემალურ სიტუაციებში. სხვა მხრივ, მისი განზოგადება არაბუნებრივია.

რაციონალური კვების შესახებ არსებობს არაერთი კონცეფცია და სისტემა, თუმცა, ისინი ამომწურავ პასუხს ვერ სცემს საკვებსა და კვებასთან დაკავშირებულ უმთავრეს პრობლემურ საკითხებს. აქ მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ განსხვავებულია ადამიანთა საზოგადოებები, ადამიანთა ცნობიერება, გარემო და ცხოვრების წესი, ყოფითი კულტურა, ტრადიციები და თვით კვების კულტურა.

რაციონალური კვება გულისხმობს სამი ძირითადი პრინციპის დაცვას: ენერჯის ბალანსის უზრუნველყოფა; გარკვეულ საკვებ ნივთიერებებზე ორგანიზმის მოთხოვნილების დაკმაყოფილება; კვების რეჟიმის დაცვა.

საარსებო მინიმუმი მნიშვნელოვანი მაკროეკონომიკური კატეგორიაა. ის წარმოადგენს სოციალურ ორიენტირს ცხოვრების დონის სოციალურ სტანდარტს, რომელიც გამოიყენება გასაცემი ხელფასების, პენსიების, სტიპენდიების, შემწეობებისა და სხვა სოციალური დახმარებების ოდენობის განსაზღვრისათვის. საარსებო მინიმუმის სრული ღირებულება შედგება შრომისუნარიანი ადამიანის ნორმალური ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისთვის აუცილებელი სასურსათო პროდუქტებისა (ე.წ. სასურსათო კალათა) და ასევე პირველადი მოხმარების არასასურსათო ნაწარმისა და მომსახურების მინიმალური რაოდენობის ხარჯებისაგან (საბაზრო ფასებით).⁴

საყურადღებოა ისიც, რომ განვითარებულ ქვეყნებში ცნება „საარსებო მინიმუმი“ საერთოდ არ არსებობს. იქ არის „რაციონალური სამომხმარებლო კალათა“, რაც სასურსათო კალათაში მოცემული სასურსათო პროდუქციისა და არასასურსათო ხარჯების, პირველადი მოხმარების საგნების, მომსახურების სხვადასხვა სახეობის საჭიროების რაციონალურ ჩამონათვალს მოიცავს.

* * * * *

ბოლო 25 წლის მანძილზე საქართველოში უხეშად ირღვევა სასურსათო უსაფრთხოების პრინციპები,

4. ჩხეიძე შ. საქართველოს მოსახლეობისთვის დადგენილი საარსებო მინიმუმის შესახებ, „ახალი აგარული საქართველო“, №5 (მაისი), 2016.

სურსათის მოხმარების ნორმები და აქედან გამომდინარე, უარესდება მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობაც.

განსაკუთრებით დაბალია სასიცოცხლოდ აუცილებელი ცილოვანი საკვების მოხმარება (ხორცის მოხმარება შემცირებულია – 2,5-3-ჯერ, თევზის – 4-5-ჯერ, რძის პროდუქტების 3-ჯერ), ხოლო პურისა და პურპროდუქტების მოხმარება 1,8-2,0-ჯერ მეტია ფიზიოლოგიურ ნორმასთან შედარებით, რის გამოც საკვები რაციონის ენერგეტიკული ღირებულების თითქმის 61% პურპროდუქტებზე მოდის (განვითარებულ ქვეყნებში პურის წილი საკვებ რაციონში 12-15%-ს არ აღემატება).

2003 წელს NATO-ს სოფლის მეურნეობის დაგეგმვის კომიტეტმა (FAPC), საქართველოს მოსახლეობის სურსათის მოხმარების მაჩვენებლები საგანგაშოდ ჩათვალა და საგანგებოდ აღნიშნა მდგომარეობის გამოსასწორების აუცილებლობის შესახებ. ხელისუფლებამაც არ დააყოვნა და 2003 წლის 8 მაისს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით №111-ნ დაამტკიცა ახალი „ნორმა“ (სადაც სურსათის კალორიულობა შეფასებულია 2300 კკალ). ამ ბრძანების თანახმად, ხორცის მოხმარების მაჩვენებელი 80 გრ/დღ ჩაითვალა „ნორმად“, რომელიც 2,5-ჯერ ჩამორჩება საერთაშორისოდ აღიარებულ ნორმას (200 გრ/დღ), რძისა და რძის პროდუქტების ნორმა შემცირდა 4,5-ჯერ (!) 960 გრამიდან 215 გრამამდე, ბოსტნეულის განახევრდა 370 გრამიდან 182 გრამამდე, შაქარი შემცირდა 100 გრამიდან 55 გრამამდე. პურის მოხმარების ნორმა – 350 გრამიდან გაზრდილია 400 გრამამდე.

ამრიგად, ფიზიოლოგიურ ნორმად ჩაითვალა მინიმალური საკვების ის რაოდენობა, რის მიღებასაც მოსახლეობა ახერხებდა და მოხმარების მაჩვენებელიც ახალ „ნორმებს“ დაუახლოვდა, ზოგიერთი პროდუქტისთვის გადააჭარბა კიდეც (რძე და რძის ნაწარმი). ასე მარტივად „მოგვარდა“ სასურსათო უსაფრთხოების დარღვევის საგანგაშო მდგომარეობა, ბიუჯეტიდან ხარჯების განვიხილავთ და სათანადო ღონისძიებების გატარების გარეშე და ამ ე.წ. „ნორმების“ მიხედვით ჩვენი მოსახლეობის მიერ სურსათის მოხმარების ვიზუალური სურათი „არც თუ ისე სავალალოდ“ გამოჩნდა. სასურსათო კალათაში მნიშვნელოვნად შემცირდა ძვირადღირებული პროდუქტების ჩამონათვალი და გაიზარდა შედარებით იაფი პროდუქტების რიცხვი. სასურსათო კალათის გაიაფება შესაძლებელია მხოლოდ პროდუქტის სახეობების შერჩევით.

სამწუხაროდ, ამ „ნორმების“ გადახედვით და გამოსწორებით დღემდე არც ერთი მთავრობა არ დაინტერესებულა და სასურსათო კალათას და საარსებო მინიმუმს ამ ნორმებით ანგარიშობს (ზოგადად სასურველი იქნებოდა სურსათის მოხმარების ნორმები იცვლებოდა იანგარიშებოდა ზაფხულ-შემოდგომისა და ზამთარ-გაზაფხულის პერიოდების, მთისა და ბარის რეგიონების ურბანული და სასივლო დასახლებების მიხედვით).

ეს „ახალი სასურსათო კალათა“ 2016 წლის ივნისის მდგომარეობით 109.9 ლარის ღირებულების საარსებო მინიმუმს იძლევა, რაც მაინც მიუწვდომელია მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილისთვის.

პრობლემის სპეციალური შესწავლით (რომელიც საყოველთაოდ აღიარებულ მეთოდურ ეყრდნობა) დადგინდა, რომ საარსებოდ მიღებული მინიმალური ნორმის შესაბამისი სასურსათო კალათის რეალური ღირებულება 176,25 ლარია, რომელიც 38 პროცენტით აღემატება ოფიციალურად მიღებულ – 109.9 ლარს.⁵

საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება საქსტატის მიერ ხორციელდება ე.წ. ნორმატიულ-სტატისტიკური მეთოდის საფუძველზე — მიჩნეულია, რომ სურსათის წილი ამ მაჩვენებელში უნდა შეადგენდეს 70 პროცენტს (რაც არასწორია, რადგან ადამიანს, როგორც გონიერ არსებას სხვა მოთხოვნებიც გააჩნია. განვითარებული მსოფლიოსა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ აღიარებულია, რომ ეს მაჩვენებელი საარსებო მინიმუმში 15-30% ფარგლებში უნდა მერყეობდეს), დანარჩენი 30 პროცენტით კი უნდა დაიფაროს ყველა სხვა ხარჯი, მათ შორის არასასურსათო საქონლისა და მომსახურების ღირებულება. ეს ნიშნავს იმას, რომ რეალური საარსებო მინიმუმის ღირებულება – 251,75 (176,25+75,5) ლარი, 1.6 ჯერ მეტი იქნება დადგენილ – 157.1 (109.9+47.2) ლარზე თვეში. სასურსათო და სამომხმარებლო ხარჯების გათანაბრების (0.5/0.5) შემთხვევაში (რაც სწორი და სავსებით მისაღები გადანყვეტილება იქნება), საარსებო მინიმუმის ღირებულება 352.5 (176.25+176.25) ლარს გაუტოლდება.

(ცნობისათვის, ეს მაჩვენებელი აზერბაიჯანში — 348 ლარია, სომხეთში — 230 ლარი, რუსეთში — 390 ლარი, ესტონეთში — 520 ევრო, სლოვენიაში — 830 ევრო, აშშ-ში 902,5 დოლარი, ნორვეგიაში — 2100 ევრო).

2006 წლის შემდეგ საარსებო მინიმუმის ამჟამად მოქმედ მეთოდოლოგიაზე გადასვლისას მყისიერად, 30 პროცენტით შემცირდა მისი ღირებულება (დაბალანსებული კვების რაციონის ნაცვლად ნორმატიულ ბაზაში შეტანილ იქნა შედარებით ნაკლებად ღირებული საკვები პროდუქტები, ანუ მაქსიმალურად შეიზღუდა ცხოველური წარმომავლობის საკვები პროდუქტების წილი). აღსანიშნავია, რომ საარსებო მინიმუმის ახლანდელ კალათაში სურსათის კალორიულობა შეფასებულია 2300 კკალ-ის დონეზე, რაც ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდებულ ნორმაზე (2450 კკალ) საგრძნობლად ნაკლებია. ქვემოთ მოცემული გაანგარიშება ამ უკანასკნელ რაციონალურ ნორმას ემყარება.

ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძღვებს საარსებო მინიმუმში სურსათისა და დანარჩენი სამომხმარებლო საქონლის თანაფარდობა პროპორციით 0.7/0.3. ეს

5 საქსტატი. „საარსებო მინიმუმი“, ბიულეტენი, ივნისი, 2016.

პროპორცია სასწრაფოდაა შესაცვლელი — უნდა მკვეთრად შემცირდეს სასურსათო კომპონენტის წილი და გაიზარდოს არასასურსათო კომპონენტის წილი (ეს იმ დროს, როდესაც ინფლაციის გასაანგარიშებელ კალათაში სურსათის წილი წლიდან წლამდე მცირდება და ამჟამად 30 პროცენტს არ აღემატება). ამ შემთხვევაში, თვით ამჟამად მოქმედი მინიმალური სასურსათო ნორმისა და სადღეღამისო კალორიულობის შენარჩუნების შემთხვევაში, მნიშვნელოვნად გაიზარდება საარსებო მინიმუმის ღირებულება (109.9 +109.9) 219,8 ლარი.

აღნიშნული ცვლილებით „საარსებო მინიმუმისა“ ღირებულება საგრძნობლად მიუახლოვდება მის ფაქტობრივ დონეს, ამით მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგმება აგრეთვე ამჟამად კატასტროფულად დაშორებული „საარსებო მინიმუმისა“ და „სიღარიბის“ ცნებათა შინაარსობრივ დაახლოებისკენ.

დასკვნის მაგიერ. საქართველოში მოქმედი სურსათის მოხმარების ნორმები და „სასურსათო მინიმუმის“ ღირებულება რეალობას აცდენილია. არსებული არც თუ სასურველი მდგომარეობის შესაცვლელად, სახელმწიფომ აკადემიურ სექტორთან თანამშრომლობით, ყველა სხვა აუცილებლად გასატარებელ ღონისძიებასთან ერთად (ფერმერთა და კოპერატივთა მხარდაჭერა, სპეციალიზებული აგროსაკრედიტო სისტემის შექმნა, მელიორაციული და აგროტექნოლოგიკური მომსახურების უზრუნველყოფა და სხვა) უნდა შეიმუშაოს სასურსათო უსაფრთხოების სტრატეგია (სამოქმედო გეგმა) და კვების ეროვნული პოლიტიკა, რომლის რეალიზაცია ყველაპასუხისმეგელი სახელმწიფო სტრუქტურის გააზრებულ მუშაობაზე იქნება დამოკიდებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ჯავახიშვილი ივ. თხზულებანი თორმატ ტომად, საქართველოს ეკონომიური ისტორია, პირველი ნაწილი, ტომი მეოთხე, თბილისი 1996.
2. ბახტაძე დ. კოლუაშვილი პ. ქართველთა კვების კულტურა. თბ. 2011.
3. საქართველოში კვების ეროვნული კვლევის ანალიზი. ოქსფამი, თბ. 2016.
4. ჩხეიძე შ. საქართველოს მოსახლეობისთვის დადგენილი საარსებო მინიმუმის შესახებ, „ახალი აგრარული საქართველო“, №5 (მაისი), 2016.
5. საქსტატი. „საარსებო მინიმუმი“, ბიულეტენი, ივლისი, 2016.